

6. Případová studie: Program Migrace pro rozvoj v Africe (MIDA)

Marie Říhová

V tomto krátkém textu bude nastíněn program migrace pro rozvoj v Africe, který je založen na spolupráci s diasporou, návratech kvalifikovaných odborníků a přenosu know-how, dovedností a zkušeností africkým zemím, které jsou zeměmi původu migrantů. Text vychází z materiálů IOM k tomuto programu.

Program Migrace pro rozvoj (Migration for Development in Africa – MIDA) navazuje na dřívější program IOM s názvem RQAN – návraty kvalifikovaných občanů Afriky („Return of Qualified African Nationals“), v rámci kterého se vrátilo více než dva tisíce kvalifikovaných občanů do čtyřiceti jedna afrických zemí od roku 1983. Koncept programu MIDA, který navázal na RQAN, byl vyvinut IOM na konci 90. let 20. století a v roce 2001 začala realizace této nové fáze podpory rozvoje v Africe.

Oba dva programy byly reakcí na odchod kvalifikovaných lidí z afrického kontinentu, ať už se jednalo o doktory, zdravotní sestry, učitele, inženýry aj. Odhaduje se, že ročně opustí Afriku tisíce těchto odborníků s cílem zlepšit si své životní podmínky v zahraničí, zvýšit si svou kvalifikaci, nebo i z důvodu nízké bezpečnosti a špatné politické situace.⁴⁹ V důsledku jsou pak v mnoha ekonomických sektorech afrických zemí najímáni zahraniční odborníci, jejichž služby jsou finančně velmi náročné a africké ekonomiky se na nich stávají závislé. Země afrického kontinentu totiž nejsou samy o sobě atraktivními zeměmi pro pracovní migranty z jiných kontinentů. Uvedený problém se týká nejen státního, ale i soukromého sektoru, který je motorem ekonomiky (IOM 2004).

MIDA je komplexní program zvyšování kapacit, jehož primárním cílem je přinést zpět expertízu, know-how, dovednosti Afričanů žijících v Evropě nebo

---

⁴⁹ Kolem 1 miliónu občanů původem z Afriky žije v současnosti v USA, přes 1 milión žije v zemích Evropské unie. Z toho nejvíce ve Francii, Velké Británii, Německu, Itálii, Portugalsku (IOM 2004).

severní Americe. Lidské zdroje představují obrovský rozvojový potenciál, který je možné vrátit zpět africkým zemím prostřednictvím dočasných, dlouhodobých, nebo i virtuálních (prostřednictvím internetu) návratů. V rámci programu MIDA jde nejenom o lidské zdroje, ale i možnou finanční podporu diaspory svým zemím původu.

Organizace africké jednoty program MIDA přijala v Lusace v roce 2001 na úrovni hlav států Africké unie. Uznala tak potřebu strategického rámce migrační politiky v Africe. Deklarace vyzývá vlády k začlenění migrace do národních a regionálních agend pro bezpečnost, stabilitu, rozvoj a spolupráci. Státy se usnesly na podpoře takových podmínek ve svých zemích, aby byl zastaven tzv. „brain drain“ a naopak aby byly podporovány diaspory v investování ve svých zemích původu.

Svůj zájem o program MIDA projevily i mezinárodní organizace a vlády jednotlivých hostitelských států. V roce 2006 zorganizovala belgická vláda společně se Světovou bankou a IOM mezinárodní konferenci se záměrem nastavit MIDA tak, aby státy, asociace migrantů a další aktéři mohli podporovat komplexněji rozvoj v Africe. V současnosti je MIDA založena na širokém partnerství zejména s Organizací africké jednoty, Africkou rozvojovou bankou, mezinárodními organizacemi a dárcovskými státy.

Programy MIDA fungují v různých afrických zemích: Benin, Burkina Faso, Burundi, Demokratická republika Kongo, Etiopie, Ghana, Guinea, Mali, Mauretánie, Maroko, Nigérie, Rwanda, Senegal, Sierra Leone, Somálsko, projekty byly realizované i v Tanzánii a Ugandě.

Z hlediska české Zahraniční rozvojové pomoci je zajímavá zejména Etiopie patřící dlouhodobě k prioritním zemím pomoci České republiky. Země se potýká s komplexem migračních problémů a výzev, které jsou důležité z hlediska rozvojových projektů realizovaných v zemi. Velkým problémem je obchodování s lidmi, včetně dětí, a výzvami jsou i reintegrace obětí – navrátilců, začlenění na trh práce a sociální začlenění v rámci komunity a k tomu odpovídající programy budování kapacit státních struktur.

V některých státech byl přijat regionální postoj jako například v oblasti Velkých jezer, kde se spojily vlády Burundi, Demokratické republiky Kongo a Rwandy. Donorským státem je zde zejména Belgie se svým programem rozvojové pomoci, která podporuje kapacity přibližně třiceti institucí v regionu pomocí expertů v rámci diaspory. Expertní podpora probíhá na základě databáze

vytvořených kontaktů a podporovaných projektů v oblasti zdraví, vzdělávání a zemědělství. Od roku 2001 bylo zorganizováno více než čtyři sta krátkodobých výměnných stáží expertů původem z Afriky do více než sto padesáti institucí. Do oblasti Velkých jezer se podařilo zorganizovat také trvalé návraty⁵⁰, kdy odborníci vracející se zpět do své země původu dostali jednorázovou finanční podporu k přesídlení a podporu jejich měsíčního platu po dobu šesti měsíců od návratu. Dále fungují virtuální návraty především prostřednictvím e-learningových kurzů v univerzitním prostředí.

V Ghaně a Senegalů bylo podpořeno dvanáct projektů, které napomohly rozvoji v obou zemích a vytvořily stovky pracovních příležitostí dočasného, ale i trvalého charakteru pro místní populaci. V oblasti zdravotnictví pak v Ghaně využilo programu více než osm tisíc doktorů, zdravotnického personálu a studentů oboru medicíny. V této oblasti je velmi aktivní italská vláda a místní samospráva. Italské město Modena a tamní ghanská diaspora uzavřela partnerství s ghanským městem Gomoa Simbrofo, kde vznikla 250 akrů rozsáhlá farma pěstující ananasy. Tento model se často uvádí jako příklad dobré praxe na komunitní úrovni v rámci migrace a rozvoje (IOM 2009b). V Somálsku se angažovalo v oblasti zdravotnického sektoru zase významně Finsko, které hostí přibližně deset tisíc obyvatel původně ze Somálska, polovina z nich už jsou finští občané. V rámci této diaspory je velmi malá skupina asi dvou set zdravotnických odborníků, kteří jsou nicméně velice aktivní v pomoci své zemi původu (IOM 2009a). Obdobně jako Somálsko trpí i Ghana velkým problémem nedostatku kvalifikovaného zdravotnického personálu. Kromě jiných se zde výrazně angažuje nizozemská vláda aktivitami podporujícími pravidelné cirkulární návraty zpět do Ghany (IOM 2009b).

Velmi zajímavou součástí programu MIDA v Guinei je například podpora místních žen s nízkými příjmy formou drobného podnikání pomocí mikro kreditů a školení vedeného ženami z guinejské diaspory žijícími v jiných afrických zemích. V rámci projektu bylo podpořeno 56 podnikatelských plánů formou půjčky (IOM 2007).

Program MIDA je založený na národních strategiích, sektorových akčních plánech, rozvojových indikátorech, Rozvojových cílech tisíciletí a národních programech realizovaných v kontextu bilaterální spolupráce. Nejprve jsou identifikovány potřeby ve veřejném a soukromém sektoru, a to z hlediska jak

⁵⁰ Mezi lety 2005 a 2008 celkem 15 trvalých návratů.

chybějících lidských, tak finančních zdrojů. Na základě identifikovaných potřeb jsou vytvořeny víceleté strategické plány pro různé sektory. Následně je zahájena registrace zainteresovaných zástupců z diaspory žijících v zahraničí. Například v regionu Velkých jezer měla MIDA v roce 2008 zaregistrovaných téměř 1 400 odborníků původem z tohoto afrického regionu, v rámci programu v Ghaně to bylo 700 lidí v roce 2009 (IOM 2009b).

Proto, aby byl program MIDA opravdu funkční doporučuje IOM integrovaný přístup k migraci, jehož základem je zařazení možných pozitivních přínosů migrace do rozvojových programů zemí. Jedná se zejména o vytvoření odborů ve státní správě, které se budou systematicky věnovat zahraničním pracovníkům a integraci diaspory do národních plánů (IOM 2006). Současně je potřeba, aby vlády afrických zemí samy iniciovaly rozvojové aktivity a cítily se za ně zodpovědné (tzv. „ownership“). IOM proto začala podporovat vznik kontaktních osob pro program MIDA v cílových institucích tak, aby existovala zodpovědnost za realizované aktivity a jejich kontinuita (IOM 2009b).

Smyslem různých programů MIDA je vytvoření prostředí důvěry mezi zahraniční diasporou a vládami zemí původu. Jedním z hlavních diskutovaných témat je vytvoření odpovídajících podmínek zaměstnání a profesního rozvoje v zemích původu tak, aby africké státy nepřicházely o své odborníky. S tímto souvisí celá řada dalších problémů, jako je mobilita pracovníků (i v rámci širších regionů a sousedních zemí), možnosti zakládání soukromých podniků a celková ekonomická a sociální politika (IOM 2006).

IOM dosáhla pozitivních výsledků v procesu spolupráce afrických odborníků v zahraničí s národními institucemi a ve zdrojových zemích. Jedním z nich je například postupné uznání pozitivního vlivu migrantů žijících v zahraničí na posilování kapacit zemí původu zejména v oblasti Velkých jezer, nebo posílení a vytvoření pozitivnějších vazeb se zeměmi původu. Vznikly ovšem i vazby a výměna zkušeností mezi různými vzdělávacími institucemi hostitelských zemí a zemí původu, jako například se Svobodnou univerzitou v Bruselu a Lovani. Důležitými jsou i vazby soukromého sektoru a podpora obchodu, jako například soukromých společností v Burundi a diasporou žijící v Belgii aj. (IOM 2006).

Ačkoliv je proces získávání důvěry diaspory v instituce svých zemí původu velmi pozvolný a problematický, existuje již řada dobrých příkladů spolupráce. Stejně tak navazování spolupráce s diasporou probíhá spíše na úrovni soukromých či částečně soukromých struktur jako jsou obchodní komory apod.

Téma migrace by se potřebovalo dostat v afrických zemích mnohem více do povědomí různých ministerstev tak, aby potenciál migrace a migrantů bylo možné ještě efektivněji využít (IOM 2006).

Použité zdroje:

IOM (2004): MIDA. Mobilizing the African diasporas for the development of Africa. Geneva.

IOM (2006): A global strategy of migration for development beyond the MIDA approach to mobilizing and sharing of human and financial resources of the overseas African community 2006-2010. Geneva.

IOM (2007): Mobilizing the African diasporas for the development of Africa. Geneva.

IOM (2009a): Migration for Development in the Horn of Africa. Health expertise from the Somali diaspora in Finland. Helsinki.

IOM (2009b): The MIDA Experience and Beyond. Geneva.

Internetové zdroje:

<http://www.iom.int>

<http://mida.belgium.iom.int>

Víte již...?

- ✓ *Co je cílem programu MIDA?*
  - ✓ *Co znamenají tzv. virtuální návraty?*
  - ✓ *Vysvětlete tzv. integrovaný přístup k migraci v rámci MIDA.*
-